

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA BẢO TÀNG**

*****

NGUYỄN THỊ KIM THANH

**DI TÍCH CHÙA THÁNH CHÚA, PHƯỜNG DỊCH
VỌNG HẬU, QUẬN CẦU GIẤY, HÀ NỘI**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

NGƯỜI HƯỚNG DẪN: PGS.TS NGUYỄN VĂN TIÊN

HÀ NỘI - 2011

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	Trang
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích nghiên cứu.....	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu.....	3
4. Phương pháp nghiên cứu.....	3
5. Bố cục khóa luận.....	3
Chương 1: Chùa Thánh Chúa trong diễn trình lịch sử.....	4
1.1. Tổng quan về phường Dịch Vọng Hậu- quận Cầu Giấy- Hà Nội.....	4
1.1.1. Vị trí địa lý – tên gọi.....	4
1.1.2. Lịch sử dân cư.....	6
1.1.3. Đời sống kinh tế.....	6
1.1.4. Truyền thống lịch sử.....	9
1.1.5. Văn hóa- xã hội.....	12
1.2. Lịch sử xây dựng và quá trình tồn tại của chùa Thánh Chúa.....	15
1.2.1. Khái quát quá trình truyền bá Phật Giáo vào Việt Nam.....	15
1.2.2. Quá trình hình thành và tồn tại.....	18
Chương 2: Giá trị kiến trúc – nghệ thuật chùa Thánh Chúa.....	20
2.1. Giá trị kiến trúc.....	20
2.1.1. Không gian cảnh quan.....	20
2.1.2. Bố cục mặt bằng.....	23
2.1.3. Các đơn nguyên kiến trúc.....	25
2.1.3.1. Tam quan.....	25
2.1.3.2. Tiền đường.....	27
2.1.3.3. Thượng điện.....	30
2.1.3.4. Nhà tổ của dân làng Dịch Vọng Hậu.....	31
2.1.3.5. Điện thờ bà Nguyễn Phi Ý Lan.....	31

2.1.3.6. Nhà thờ Địa Tạng Vương.....	32
2.1.3.7. Nhà tổ của dân làng Mai Dịch..	32
2.1.3.8. Nhà khách	33
2.1.3.9. Vườn tháp.....	33
2.2. Giá trị nghệ thuật.....	35
2.2.1. Nghệ thuật trang trí kiến trúc	35
2.2.2. Nghệ thuật điêu khắc.....	37
2.2.2.1. Hệ thống tượng thờ.....	37
2.2.2.2. Các di vật tiêu biểu.....	70
Chương 3: Vấn đề bảo vệ, tôn tạo và phát huy giá trị chùa Thánh Chúa.	75
3.1. Thực trạng di tích chùa Thánh Chúa.....	75
3.1.1. Thực trạng kiến trúc.....	75
3.1.2. Thực trạng di vật.....	76
3.1.3. Thực trạng về quản lý di tích.....	77
3.2. Một số biện pháp bảo tồn chùa Thánh Chúa.....	79
3.2.1. Các giải pháp bảo tồn kiến trúc.....	80
3.2.2. Các giải pháp bảo tồn di vật.....	82
3.2.3. Biện pháp nâng cao hiệu quả công tác quản lý di tích.....	84
3.3. Vấn đề tôn tạo	84
3.4. Khai thác và phát huy giá trị di tích chùa Thánh Chúa.....	86
3.4.1. Vai trò của chùa Thánh Chúa trong đời sống của người dân địa phương.....	86
3.4.2. Khai thác, phát huy tác dụng của chùa Thánh Chúa.....	88
Kết luận	93
Tài liệu tham khảo	96
Phụ lục	

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong suốt quá trình sống, lao động ông cha ta đã sáng tạo ra biết bao điều kỳ diệu. Theo dòng chảy của thời gian, những điều kỳ diệu ấy như những hạt phù sa văn hóa lắng đọng, tích tụ hình thành nên một nền văn hóa Đại Việt ngàn đời. Di tích lịch sử văn hóa là nơi bảo lưu những giá trị văn hóa truyền thống của quá khứ, là tấm gương phản chiếu lịch sử dân tộc. Nhưng cùng với thời gian dưới sự tác động của thiên nhiên, của xã hội và sự phá hoại của chính con người những giá trị vốn có của di tích ngày càng bị suy giảm, mất mát, ảnh hưởng trực tiếp đến đời sống văn hóa của nhân dân và nền văn hóa dân tộc.

Kiến trúc tôn giáo là một bộ phận quan trọng của di tích lịch sử văn hóa. Hơn các loại hình di tích khác, những công trình kiến trúc tôn giáo có khả năng biểu đạt cái chung nhất về các mặt kỹ thuật và mỹ thuật của từng thời đại. Khi xây dựng các công trình kiến trúc, con người luôn có khát vọng biểu hiện một cách cụ thể và trong sáng những tư tưởng thời đại trong công trình bằng những hình tượng nghệ thuật và tri thức dân gian. Vì thế, mỗi công trình kiến trúc xưa không chỉ chứa đựng những giá trị về mặt kiến trúc và mỹ thuật mà thông qua đó nó góp phần truyền tải những thông điệp mà cha ông ta để lại.

Trong các công trình kiến trúc tôn giáo thì ngôi chùa là một sản phẩm của văn hóa Phật giáo. Phật giáo du nhập vào Việt Nam từ những thế kỷ đầu công nguyên. Đến thời Lý- Trần (thế kỉ 11-14) Phật giáo phát triển mạnh mẽ và biểu hiện một sức sống lâu bền trong đời sống tâm linh của người dân. Trong suốt quá trình tồn tại, Phật giáo đã để lại những dấu ấn vật chất của mình đó là hệ thống chùa tháp, phân bố hầu hết ở khắp nơi.

Quận Cầu Giấy là một quận mới được thành lập trên cơ sở là đất của huyện Từ Liêm nằm ở ven đô, cửa ngõ phía Tây thủ đô Hà Nội, vốn là vùng

đất có bề dày truyền thống lịch sử, văn hóa và cách mạng, có nhiều thôn, làng cổ như làng Cót, làng Vòng... Cầu giấy còn là địa bàn bảo lưu được khá nhiều di tích lịch sử văn hóa với đầy đủ về loại hình, phân bố đều khắp các phường. Chùa Thánh Chúa thuộc phường Dịch Vọng Hậu, quận Cầu Giấy, Hà Nội đây là một ngôi chùa chung của hai phường. Tuy không có dáng vẻ đồ sộ song lại chứa đựng trong mình nhiều giá trị đáng được quan tâm, là niềm tự hào, vinh dự của nhân dân trong phường.

Hiện nay, việc nghiên cứu tìm hiểu các giá trị văn hóa truyền thống trở nên quan trọng hơn bao giờ hết. Bởi hàng ngày, hàng giờ, truyền thống và bản sắc văn hóa của mỗi quốc gia, mỗi dân tộc đang liên tục bị tác động, bị ảnh hưởng từ nhiều nền văn hóa khác nhau. Giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc chính là biểu hiện đạo lý “uống nước nhớ nguồn”, lòng biết ơn tới thế hệ cha ông. Đồng thời, góp phần không nhỏ vào việc giữ gìn kho tàng di sản văn hóa nước nhà. Đây là nguồn sử liệu quý giá cho người đương đại nhận thức về xã hội và văn hóa của thời kỳ lịch sử đã qua. Do vậy, việc bảo tồn các di tích lịch sử văn hóa là vô cùng cần thiết.

Từ những lý do trên, là một sinh viên năm cuối chuyên ngành Bảo tồn-bảo tàng được sự đồng ý của Khoa Bảo Tàng, PGS.TS Nguyễn Văn Tiến em đã chọn đề tài “ *Di tích chùa Thánh Chúa, phường Dịch Vọng hậu, quận Cầu Giấy, Hà Nội*” làm bài khóa luận tốt nghiệp của mình. Em hy vọng với những kiến thức đã được tiếp thu trong quá trình học tập, áp dụng vào một di tích cụ thể sẽ góp phần nhỏ cùng nhà chùa và địa phương bảo tồn được một di sản văn hóa trong hệ thống di sản văn hóa nước nhà.

2. Mục đích nghiên cứu

Khóa luận có mục đích nghiên cứu sự ra đời và quá trình tồn tại của chùa Thánh Chúa trong bối cảnh chung của địa phương. Đồng thời, nghiên cứu, khảo tả giá trị thông qua đặc điểm kiến trúc, điêu khắc, tìm hiểu để đánh giá thực trạng ngôi chùa, từ đó nêu một số giải pháp nhằm khai thác, phát huy giá trị di tích.

3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu chính là Chùa Thánh Chúa.

Phạm vi nghiên cứu: Nghiên cứu chùa Thánh Chúa trong không gian văn hóa phường Dịch Vọng Hậu, quận Cầu Giấy, Hà Nội.

4. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp mang tính chất chủ đạo là phương pháp luận Bảo Tồn. Ngoài ra, còn sử dụng các phương pháp liên ngành như bảo tàng học, mỹ thuật học, sử học, xã hội học...trong đó phương pháp khảo sát tại thực địa: quan sát, đo vẽ, miêu tả chụp ảnh để thu thập tài liệu của di tích.

5. Bộ cục khóa luận

Ngoài phần mở đầu và kết luận, khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Chùa Thánh chúa trong diễn trình lịch sử

Chương 2: Giá trị kiến trúc- nghệ thuật chùa Thánh Chúa

Chương 3: Vấn đề bảo Tồn, khai thác, phát huy giá trị di tích chùa Thánh Chúa

Bài khóa luận được hoàn thành với sự cố gắng của bản thân cùng với sự hướng dẫn trực tiếp, tận tình của PGS.TS Nguyễn Văn Tiến. Em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới PGS.TS Nguyễn Văn Tiến- người đã hướng dẫn em trong suốt thời gian thực hiện đề tài. Em cũng xin gửi lời cảm ơn chân thành tới các thầy cô giáo trong khoa Bảo tồn- Bảo tàng, UBND phường Dịch Vọng Hậu, các vị sư trụ trì trong chùa, và các bạn trong lớp đã giúp em hoàn thành bài khóa luận này.

Là một sinh viên năm thứ tư, chưa được tiếp xúc với thực tế nhiều, trình độ còn hạn chế nên không tránh khỏi những thiếu sót. Bởi vậy, em rất mong nhận được sự đóng góp ý kiến của các nhà nghiên cứu, thầy cô và các bạn.

Xin chân thành cảm ơn!

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Lâm Biên, *Đồ thờ trong di tích của người Việt*, NXB Văn hóa thông tin, 2003.
2. Trần Lâm Biên, *Tập hợp giảng lịch sử học mỹ thuật Việt Nam*, HN. 2004.
3. Nguyễn Đăng Duy, *Phật giáo với văn hóa Việt Nam*, NXB Hà Nội, 1999.
4. Nguyễn Đăng Duy, Trịnh Thị Minh Đức, *Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa*, NXB Văn hóa, 1993.
5. Đặng Văn Lung, *Tam tòa thánh mẫu*, NXB Văn hóa dân tộc Hà Nội, 1991.
6. Hà Văn Tấn, *Chùa Việt Nam*, NXB Văn hóa, 1991.
7. Trần Nho Thìn, *Vào chùa thăm Phật*, NXB Công an nhân dân, H.1993.
8. Đỗ Thịnh, *Địa chí vùng ven Thăng Long*, NXB Văn hóa dân tộc, 2000.
9. Đỗ Thịnh, *Từ sông Tô đến sông Nhuệ*, NXB Hà Nội, 1986.
10. Bùi Thiết, *Từ điển Hà Nội địa danh*, NXB Văn hóa Thông tin, H.1993.
11. Nguyễn Tiến, *Chùa Thầy*, NXB Khoa học xã hội, 2004.
12. Nguyễn Doãn Tuân, Phan Khanh, Lê Văn Lan, *Di tích lịch sử văn hóa quận Cầu Giấy*, NXB Văn hóa thông tin, 2007.
13. Chu Quang Trứ, *Tượng cổ Việt Nam với truyền thống điêu khắc dân tộc*, NXB Mỹ thuật, 2001.

14. Dương Văn Sáu, *Di tích lịch sử văn hóa và danh thắng Việt Nam*, NXB Đại học Quốc Gia, 2008.
15. *Bảo tồn và trùng tu các di tích kiến trúc*, NXB Xây dựng.
16. *Đại Việt sử ký toàn thư, tập 1*, NXB Khoa học xã hội, 2001.
17. *Hà Nội xưa và nay*, Sở văn hóa thông tin Hà Nội, 2001.
18. *Hồ sơ di tích chùa Thánh Chúa*, Ban quản lý Di tích Danh lam thắng cảnh Hà Nội.
19. *Luật Di sản văn hóa*, NXB chính trị Quốc Gia Hà Nội, 2001.
20. *Lịch sử cách mạng phường Dịch Vọng 1925- 1975*
21. *Lịch sử Việt Nam, tập 2*, NXB Khoa học xã hội.
22. *Tạp chí phường Dịch Vọng Hậu 5 năm xây dựng và phát triển (1/5/2005- 1/4/2010)*.